

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2025
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)**

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α

Α1. Να παρουσιάσετε το περιεχόμενο των παρακάτω ιστορικών όρων:

- α.** Αγροτική Μεταρρύθμιση
- β.** Κλήριγκ
- γ.** «Πανελλήνιον»

μονάδες 15

Α2. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή λάθος γράφοντας αντίστοιχα «Σ» ή «Λ» δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α.** Η ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας το 1851 υπήρξε μεγάλο βήμα για την έναρξη του οργανωμένου πιστωτικού συστήματος στον ελλαδικό χώρο
- β.** Η «πτώχευση» δεν ήταν ασυνήθιστη επιλογή των φτωχότερων κρατών, στην Ελλάδα όμως της εποχής εκείνης είχε μεγάλο πολιτικό κόστος
- γ.** Όσες μεταρρυθμίσεις έγιναν την περίοδο 1897-1909 πραγματοποιήθηκαν από κυβερνήσεις του Γεωργίου Θεοτόκη
- δ.** Στις 25 Ιανουαρίου 1921 η Αναθεωρητική Εθνοσυνέλευση που προέκυψε από τις εκλογές του Νοεμβρίου 1920 ανακηρύχθηκε σε Συντακτική
- ε.** Τον Ιούλιο του 1825 σήμανε η ώρα της προσφυγιάς για τους Ψαριανούς

μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β

Β1.

α) Ποιες οι κύριες αιτίες της διαμάχης αυτοχθόνων και ετεροχθόνων κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης του 1843, αναφορικά με την απόκτηση της ιδιότητας του Έλληνα πολίτη; (αφορμή, προτάσεις, αποφάσεις) [μονάδες 8]

β) Τι προέβλεπε το Β' Ψήφισμα αναφορικά με τη στελέχωση του δημοσίου; [μονάδες 4]

μονάδες 12

B2. Να αναφερθείτε στις πρώτες ενέργειες της Επανάστασης του Θερίσου (έναρξη, αιτήματα, δράση, θέση του Ελ. Βενιζέλου) και στις πρώτες αντιδράσεις του πρίγκιπα Γεωργίου

μονάδες 13

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Ποιες οι διαφορές ανάμεσα σε πρόσφυγες και γηγενείς, σε ποια πεδία εκφράστηκαν και που κατέληξε αυτή η διαφοροποίηση;

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η πραγματικότητα, βεβαίως, ήταν αρκετά διαφορετική από αυτή τη φιλτραρισμένη εκδοχή που [...] παρουσιάζεται. Για πολλούς από τους πρόσφυγες, η εικόνα που είχαν για τη νέα τους πατρίδα ήταν μάλλον απογοητευτική. Η χώρα φάνταζε υπανάπτυκτη, οι άνθρωποί της τους φαίνονταν ότι στερούνταν ευρύτερης καλλιέργειας και οριζόντων, ενώ στο εθνικά ομοιογενές ελληνικό κράτος απουσίαζε εντελώς εκείνη η τόσο χαρακτηριστική κοσμοπολίτικη ατμόσφαιρα της μικρασιατικής πατρίδας. Η διάσταση αυτή πέρασε στη σφαίρα των λεκτικών αντιπαραθέσεων και μετουσιώθηκε σε στερεότυπα. Για τους γηγενείς από την άλλη, οι πρόσφυγες ήταν «Τούρκοι», «ογλούδες» (από την κατάληξη «-ογλου» που είχαν τα επώνυμά τους [...]). Για τους πρόσφυγες, αντίθετα, οι ντόπιοι ήταν άξεστοι, απολίτιστοι, δεν γνώριζαν τους στοιχειώδεις τρόπους κοινωνικής συμπεριφοράς.

Το 1922 και οι πρόσφυγες -μια νέα ματιά, εκδόσεις Νεφέλη, σειρά Προβλήματα της Νεοελληνικής Ιστορίας, υπεύθυνοι σειράς: Αντώνης Λιάκος, Έφη Γαζή, επιμέλεια -εισαγωγή: Αντώνης Λιάκος, Αθήνα, 2011, Κεφάλαιο Δ', Κώστας Κατσάπης, Το προσφυγικό ζήτημα, σελ. 163.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ένας ανελέητος πόλεμος στερεοτύπων βρισκόταν σε εξέλιξη κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Η συμβίωση ντόπιων και προσφύγων, ιδίως στις πόλεις ή σε αγροτικούς προσφυγικούς οικισμούς που ήταν μεικτοί, σύντομα οδήγησε σε αδιέξοδα. [...] Τα αίτια της σύγκρουσης αυτής οφείλονταν κάποιες φορές στη διαφορετική πολιτική στράτευση των δύο πληθυσμιακών ομάδων, ιδίως στη δεκαετία του '20, οπότε και η στήριξη των προσφύγων στον

Ελευθέριο Βενιζέλο υπήρξε σταθερή και εντυπωσιακά συμπαγής. Σε άλλες περιπτώσεις, η σύγκρουση ντόπιων και προσφύγων είχε να κάνει με οικονομικά αίτια, δεδομένου ότι η έλευση των προσφύγων κλόνισε συθέμελα τις όποιες ισορροπίες υπήρχαν στις ντόπιες οικονομίες και αγορές, ενώ θεωρήθηκε υπεύθυνη και για την υποχώρηση της πραγματικής αξίας των ημερομισθίων που παρατηρήθηκε τη δεκαετία του '20.

Το 1922 και οι πρόσφυγες -μια νέα ματιά, εκδόσεις Νεφέλη, σειρά Προβλήματα της Νεοελληνικής Ιστορίας, υπεύθυνοι σειράς: Αντώνης Λιάκος, Έφη Γαζή, επιμέλεια -εισαγωγή: Αντώνης Λιάκος, Αθήνα, 2011, Κεφάλαιο Δ', Κώστας Κατσάπης, Το προσφυγικό ζήτημα, σελ. 162

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Στην προσπάθεια ελαχιστοποίησης των κοινωνικών αναταραχών που προέκυπταν από τις επιτάξεις δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων, οι αρχές που ήταν επιφορτισμένες με την οικιστική αποκατάσταση των προσφύγων, πρόκριναν τη λύση της δημιουργίας προσφυγικών συνοικισμών σε «ασφαλή» απόσταση από τον υπάρχοντα οικιστικό ιστό της Αθήνας και του Πειραιά. Η επιλογή αυτής της λύσης συνεπαγόταν εκτεταμένες αναγκαστικές απαλλοτριώσεις. Στην πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους όπου το ιδιοκτησιακό καθεστώς χαρακτηρίζονταν από τη σχεδόν παντελή απουσία δημόσιας περιουσίας, οι εκτάσεις αυτές έπρεπε να βρεθούν μέσω της απαλλοτρίωσης ιδιωτικών περιουσιών [...]. Αυτές κυρίως οι περιπτώσεις, όπου η εγκατάσταση των προσφύγων έθιγε πολλούς μικροϊδιοκτήτες, αποτέλεσαν άλλο ένα πεδίο σύγκρουσης προσφύγων και γηγενών. Για παράδειγμα, οι αναγκαστικές απαλλοτριώσεις που πραγματοποιήθηκαν στον Κοπανά, περιοχή στα σύνορα του Βύρωνα με τον Ύμητό, προκάλεσαν τη δυναμική αντίδραση των κατοίκων. Σε άρθρο αντιβενιζελικής εφημερίδας με τίτλο: «Από τα σκάνδαλα των απαλλοτριώσεων. Η συνοικία Κοπανά εν αναστατώσει. Απειλείται αιματοχυσία», γινόταν λόγος για το «κράτος των προσφύγων» το οποίο στερούσε από τους γηγενείς τις ιδιοκτησίες τους για να τις προσφέρει στους πρόσφυγες, οι οποίοι τις πουλούσαν εκ νέου «προς 50 και 60 δραχμές τον πήχυν» για να αποκομίσουν κέρδη.

Μενέλαος Χαραλαμπίδης, Πρόσφυγες στη Μεσοπολεμική Αθήνα. Η άφιξη και η αντίδραση των γηγενών, ιστοσελίδα TVXS, 26 Οκτωβρίου 2013.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

«Είμαστε Έλληνες όσο κι εδώ. Αλλά με το “πρόσφυγες” μας ξεχώρισαν, μας τοποθέτησαν στο περιθώριο της κοινωνίας και κοντέψαμε να ξεχάσουμε τις ήμαστε. Ήταν τίτλος ανυποληψίας το “πρόσφυγας”, πώς να σας το πω. Μόνο όταν πιάσαμε στα χέρια μας τον κόπο μας και κάναμε δικό μας σπίτι, όταν έγιναν γνωστοί οι Κόντογλου, Βαλσαμάκης, Βενέζης, οι επιστήμονές μας κι έτρεχαν σ’ αυτούς οι ντόπιοι να τους συμβουλευτούν, τότε το “πρόσφυγας”, δεν μας ένοιαζε. Τιμή μας, που αν και μας ήθελαν πρόσφυγες, εμείς τα είχαμε καταφέρει»

Αννα Παναγιωταρέα, Όταν οι αστοί έγιναν πρόσφυγες (μαρτυρία Π. Καλαϊτζή), εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1994, σελ. 177.

ΘΕΜΑ Δ1

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε στη διπλωματική δραστηριότητα που ανέπτυξε το 1919 ο μητροπολίτης Χρύσανθος, για το ζήτημα των Ποντίων, στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι και στις διαπραγματεύσεις του με τους Αρμένιους.

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Την ουσιαστική ευθύνη για την προβολή των ποντιακών θέσεων στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης ανέλαβε ο μητροπολίτης Χρύσανθος. Από το 1919 ως το 1922 ο θρησκευτικός αυτός ηγέτης υπήρξε ο δυναμικός εκφραστής του κινήματος για την ίδρυση ποντιακού κράτους. Σε τελευταία ανάλυση ο Χρύσανθος, καθώς και όλες οι ποντιακές οργανώσεις, επιθυμούσε την ένωση του Πόντου με το ελεύθερο ελληνικό κράτος. [...] Έτσι, μαζί με τον Τοποτηρητή του Πατριαρχικού Θρόνου, Μητροπολίτη Προύσης Δωρόθεο, και τον Πατριαρχικό σύμβουλο γιατρό Αλέξανδρο Παππά, ο Χρύσανθος πήγε στο Παρίσι για να αντιπροσωπεύσει εκεί στην Διάσκεψη τα δίκαια του αλύτρωτου ποντιακού ελληνισμού. Χωρίς χρονοτριβή ο Χρύσανθος, με την βοήθεια του Παππά, προετοίμασε ένα εκτενές υπόμνημα [...] (με το οποίο) ζητούσε την απαλλαγή του ελληνικού στοιχείου από το τουρκικό και την ίδρυση ενός «Αυτονόμου Ελληνικού Κράτους». [...] Ο Γάλλος διπλωμάτης (Ζυλ Καμπόν) υπέδειξε στον Μητροπολίτη να προετοιμάσει το έδαφος παρουσιάζοντας τις αξιώσεις του στους Βρετανούς και Αμερικανούς αντιπροσώπους.

Την υπόδειξη αυτή ο Χρύσανθος ακολούθησε χωρίς καθυστέρηση. Υπό το πνεύμα εκείνου του υπομνήματος μίλησε ο Μητροπολίτης στο Γάλλο πρωθυπουργό Πουανκαρέ καθώς και στα μέλη της αγγλικής αποστολής. Στον Κλεμανσώ ειδικά έδωσε και πρόσθετο σημείωμα περί του ποντιακού ζητήματος...

Αλ. Αλεξανδρής, «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου, 1918- 1922» Στο: Θ. Βερέμης-Ο. Δημητρακόπουλος (επιμ.), *Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του*, εκδ. Φιλιππότης, Αθήνα 1980, σελ. 436-437.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο Χρύσανθος ακολουθώντας τις οδηγίες του Βενιζέλου, συνομίλησε ανεπίσημα με τους Αρμένιους αντιπροσώπους στη Διάσκεψη της Ειρήνης τον Μάιο του 1919 στο Παρίσι. Έτσι, παρόλο που παρέμεινε ένας αφοσιωμένος θιασώτης του ποντιακού κινήματος ανεξαρτησίας, μετά τις συναντήσεις του με τον Βενιζέλο δέχθηκε να διερευνήσει τις πιθανότητες αρμενοποντιακής συνεργασίας. Μια τέτοια πρόταση έγινε περισσότερο ελκυστική μετά την αποτυχία του Μητροπολίτη να εξασφαλίσει συγκεκριμένη βοήθεια για την ίδρυση χωριστού κράτους του Πόντου κατά τη διάρκεια των διπλωματικών του ενεργειών στην Ευρώπη το καλοκαίρι του 1919. [...] Συνεχίζοντας τη διπλωματική του προσπάθεια, ο Χρύσανθος έφθασε στην αρμενική πρωτεύουσα Εριβάν. Εκεί έλαβε μέρος σε παρατεταμένες συνδιασκέψεις με την αρμενική κυβέρνηση από τις 10 ως τις 16 Ιανουαρίου 1920.

[...] Τελικά, αυτές οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις τερματίστηκαν όταν οι Έλληνες Πόντιοι και η αρμενική κυβέρνηση του Εριβάν συμφώνησαν να δημιουργηθεί μια «ποντοαρμενική συνομοσπονδία», έμεινε όμως να καθορισθεί επακριβώς ο βαθμός ομοσπονδοποίησής της. Η συμφωνία υπογράφηκε από τον Αρμένιο Πρωθυπουργό Α. Χατισιάν και τον Μητροπολίτη Χρύσανθο...

Αλέξης Αλεξανδρής, «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου, 1918- 1922» Στο: Θ. Βερέμης-Ο. Δημητρακόπουλος (επιμέλεια), *Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του*, εκδόσεις Φιλιππότης, Αθήνα 1980, σελ. 446-448.

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζόμενους)

1. **Στο εξώφυλλο** να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο **εσώφυλλο πάνω-πάνω** να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. **Στην αρχή των απαντήσεών σας** να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ